

Roman

ZLATÁ

Láska a zrada jsou jako sestry, ve válce jednu od druhé stěží rozeznáš.

NIT

LARA BELI

přeložila Jana Zatloukalová

ZLATÁ NIT

EL HILO DORADO

Copyright © 2020 by Lara Beli

All rights reserved.

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Jana Zatloukalová, 2024

Cover © Martin Kopecký, 2024

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

ISBN 978-80-277-5441-0 (pdf)

ZLATÁ NIT

LARA BELI

přeložila Jana Zatloukalová

*Je země mrtvých a je země těch, kdo žijí, a mezi nimi láska,
to je most, který všechno přetrvá a všemu dává smysl.*

— Thornton Wilder, *Most Svatého Ludvíka krále*,
překlad E. A. Saudek

*Když jsem nyní našla způsob, jak vzlétnout, jakým směrem
se mám vydat do noci?*

— Ally Condie, *Dokonalý pár*,
překlad Martina Neradová

*Quoi qu'il arrive, la flamme de la résistance française
ne doit pas s'éteindre et ne s'éteindra pas!*

(Ať se stane cokoliv, plamen francouzského odboje
nesmí uhasnout a nikdy neuhasne!)

— Z projevu generála Charlese de Gaulla,
přenášeného BBC 18. června 1940

Prolog

MADRID, DUBEN 2011

Stařena s křikem procitla. Tentokrát byla její noční můra horší než všechny ostatní, které dosud zažila — s mrazivým příznakem smrti, zalitá krví a slzami. Pomalu se zvedla z neuspořádané změti přikrývek a snažila se znovu nabýt klidu. Dobře věděla, že to s ní jde z kopce, že její mysl už téměř nedokáže rozeznat, co je skutečnost a co pouhé představy. Její myšlenky připomínaly nikdy neutuchající mořské vlnobití, bez ustání jí vířily v hlavě a ani na okamžik ji nenechaly vydechnout.

Lékaři jí doporučovali, aby se soustředila na každodenní život a zabývala se obyčejnými věcmi, které ji obklopují. Bázně se rozhlédla kolem. Skrz záclonu ze zahrady prosvítaly obrysy stromů a svými větvemi i listy vytvářely jemně vykroužené obrazce, které ji vždy dokázaly spolehlivě upokojit. Také postel byla pořád stejná, s touž matrací, na které prospala, prosnila a promilovala posledních šedesát let.

Těžce oddychujíc vytáhla nohy zpod přikrývek. Ačkoliv bylo celkem teplo, měla na nohou pánské ponožky s modrobílými proužky. Nikdy totiž nespala bez ponožek. Stařena velmi dobře věděla, že zlé myšlenky se podobají supům: ryjí v odumřelém mase a nelítostně ho trhají na kusy.

Poslední dobou hodně vzpomínala na válku. Ta jí ale v paměti neuvízla jako štvance, pronásledování a nemilosrdné razie, ani jako bída, hlad nebo bombardování. Její vzpomínky na válku byly o něčem jiném.

V duchu viděla honosně osvětlený letohrádek, *château* zářící jako bludička daleko do temnoty, světlolasého mládence se svastikou na předloktí a podzemní skryš vyhloubenou do hlíny, v níž vášnivé vzdechy dvou milenců nenechaly v klidu jedinou žízalu. Milenců, kteří se jimi nikdy neměli stát.

Sehnula se, popadla držadlo těžkého kufru a s námahou ho vytáhla zpod postele. Kolikrát už ten kufr otvírala a zavírala! Přestože ji trápilo revma, při otvírání zámku se jí ruce ani jednou nezachvěly. V tajné skryši pod vzorkovanou podšívkou kufru bylo vměstnáno nemnoho předmětů, jež se jí podařilo zachránit z dřívějšího života: klubičko zlatých nití, skicák a prastará fotografie, na níž se vstříc zářné budoucnosti usmívá matka se svými třemi dcerami. Všechny jsou ve svátečním, jako by měly jít na nedělní mši, a stojí tak nepřirozeně vzpřímeně, až to působí poněkud prkenným dojmem. Stařena konečky prstů přeběhla po těch čtyřech obličejích, které patřily jak živým, tak mrtvým, a potom rozklepanýma rukama uchopila skicák. Kresby už za sebou měly půl století a pozvolna začínaly blednout. Ale ona si všechno pamatovala velmi dobře: náměstí, podloubí s plátěnými markýzami, kamennou kašnu i *château* s impozantním sloupovím. Když dolistovala na konec, prsty se jí zadrhly. Poslední stránka skicáku chyběla, kdysi ji něčí roztržena ruka vytrhla, ale rysy muže, jehož portrét na ní byl načrtnutý, jí jasně vytanuly na mysli. Vybavila si ho tak zřetelně, jako by ho znovu viděla před sebou — troufale neohroženého a hrdě prohlašujícího, že se nikdy nevzdá.

Tlak svírající jí žaludek trochu povolil. Teď, na samém sklonku života, jí napadlo, zdalipak už nepřišel čas, kdy mají veškerá tajemství vyjít na světlo světa a být přede všemi odhalena. Jako mravenci, kteří opouštějí prázdnou lebku ohlodanou až na kost. Teď možná vyjde najevo všechno, co udělali. A také všechno, co neudělali.

Skoro by si to i přála.

Zvuk kroků za dveřmi ji přiměl kufr honem schovat zpátky pod postel. Kdopak to asi za ní jde v tuto hodinu? Doženou ji snad přízraky její vlastní minulosti, aby ji soudily? Nebo přichází vykoupení?

Navzdory kulhavým nohám hbitě vyskočila a doběhla ke dveřím. Na chvíli jí zase bylo dvacet, měla hladkou pleť, světlé vlasy a oči plné očekávání nadějně budoucnosti.

Za dveřmi však nikdo nebyl a z chodby na ni dýchl jen ledový závan bezútešné samoty. Stařena padla na kolena a pochopila, že ten zneklidňující hluk, který přisuzovala tajemným krokům, i nářek a zvonění umíráčku, které ji trýznily již bezmála sedmdesát let, nepřicházejí zvenku, nýbrž přímo z jejího nitra.

Kapitola 1

MADRID, KVĚTEN 2011

VERA

Říká se, že než se utrhne velká lavina, země se otřásá už pár dní předem, jako by se na nadcházející katastrofu připravovala. Varuje. Naznačuje. Ale já tohle neviděla, přestože se celá moje budoucnost nevyhnutelně řítí k místu, které měla zanedlouho zavalit mohutná lavina, v níž číhala pravda připravená mi kdykoliv skočit po krku.

Oné noci, kdy se všechno začalo hroutit, jsem seděla u jednoho z prostředních stolů v *Le Pavillon*, což byla noblesní francouzská restaurace, a bedlivě si prohlížela, nevím pokolikáté už, etiketu na láhvi *Château Frombauge*, kterou přede mne číšník postavil asi před dvaceti minutami. Čekala jsem na Erika, což byl můj manžel, abychom si společně užili tu nejhorší — a tím jsem si byla zcela jistá — oslavu našeho výročí.

Vrchní mě posadil ke stolu, u něhož jsme obvykle sedávali a odkud se naskýtal překrásný výhled do vnitřního patia, jež se takřka ztrácelo pod překypující záplavou těch nejroztodivnějších květů a hýřilo barvami natolik, že spíš připomínalo divokou tropickou zahradu než uzavřený dvorek vnitrobloku v centru Madridu. Ten stůl byl svědkem naší první schůzky a následně pak mnoha oslav narozenin i jiných šťastných událostí, které mi v současné chvíli připadaly už jen jako velmi vzdálená vzpomínka. Restaurace byla plná zamilovaných párů a mnohým z nich se ve tváři zračil třpytivý odlesk čerstvé zamilovanosti — prchavého

přeludu provázejícího první schůzky. Momenty štěstí v začátcích mé lásky s Erikem však byly příliš krátké, takže spíš připomínaly mihotavý záblesk světlušky, který vzápětí zmizí v temnotách noci.

Po chvíli ke stolu přišel číšník a s naléhavým úsměvem se otázal: „Přejete si objednat?“

Užuž jsem měla na jazyku, že zatím ne, že počkám na manžela, ale na poslední chvíli jsem si to rozmyslela. Co tu budu předstírat? Poručila jsem si tedy mušle ve smetanové omáčce a ochutnala víno. Nebylo špatné. Rychlým pohledem na hodinky jsem zjistila, že Erik už má skoro půl hodiny zpoždění. Tak to je rekord, a to i v případě našeho vztahu, z něhož zbyly jen vyhaslé uhlíky v hromadě popela.

Hořce jsem se usmála a krouživým pohybem naklonila sklenku do stran, až se v ní víno zhouplo. Když jde nějaký vztah do háje, lidé většinou říkají, že si každý jde svou cestou. Jenže u nás to takhle nebylo. Erik a já jsme stále setrvali na společné cestě, ale kráčeli jsme po ní od sebe vzdáleni tak moc, že i kdybychom natáhli ruce, nedosáhli bychom na sebe, abychom se jeden druhého mohli dotknout. Dost možná jsme oba chtěli to samé, ale bylo nad slunce jasné, že k tomu nehodláme směřovat společně. Už to bylo celou věčností, co tíživé ticho zvířetilo nad spiklencovými úsměvy a naše oči se místo toho, aby se hledaly, důsledně vyhýbaly pohledu na toho druhého, asi jako když jsou dva cizí lidé okolnostmi přinuceni sdílet příliš těsný prostor.

Dnešní večer v *Le Pavillon* byl Erikův nápad a mne zastihl naprosto nepřipravenou. Vybalil to na mě zničehonic, když stál v koupelně před zrcadlem s obličejem zcela pokrytým pěnou na holení, přičemž druhá polovina obličeje se mu křivila nepřírozeným úsměvem, který se však neodrážel v jeho očích. Nezmohla jsem se na víc, než že jsem mlčky přikývla, celá zkoprnělá úžasem. Jsou to už celá staletí, co nemáme žádné společné plány. Můžeme snad teď k sobě být upřímní a věřit jeden druhému, když se bezprostřednost a opravdovost z našeho vztahu už dávno vytratily? A co je na tom nejdůležitější — chceme to vůbec?

Nevěděla jsem. Ani jsem si nebyla jistá, zda to vůbec chci zkusit. A přes to všechno jsem teď tady a čekám na něj.

Číšník mi přinesl škeble. Vůně moře vycházející z kouřícího talíře mi připomněla den, kdy jsme se seznámili. Bylo mi dvacet jedna let a pracovala jsem v restauraci, která podávala rybí speciality. Veškeré pokrmy měly originálně znějící názvy a servírovaly se s omáčkami neobvyklých chutí. Erik, tehdy jako mladý nadějný podnikatel neznající prohru, patřil ke štamgastům a obvykle přicházel s hloučkem rozjařených kumpánů. Všem jim bylo kolem třiceti a své úspěchy i zářnou kariéru dávali okázale najevo snobskými rolexkami a vyzývavými pohledy.

Jednoho dne vyšlo na mě, abych obsluhovala jejich stůl. Jeho přátelé mě ignorovali, když jsem jim odříkávala doporučení šéfkuchaře, ale on ne. Na několik dlouhých okamžiků se na mě zpřímá zahleděl a pak se na mě bez mrknutí oka díval celých deset minut, kdy jsem mu popisovala filety jednotlivých ryb, vína, která se ke každému druhu nejlépe hodila, a nabídky těch nejvybranějších příloh. Díval se na mě s uvážlivým klidem a jeho oči mě provrtávaly, jako by si chtěl přečíst všechno, co ukrývám ve svém nitru, jak jsem si tehdy ochotně namlouvala.

Když jsem jim při večeři nosila jídlo a pití, nespouštěl ze mě oči a nevynechal jedinou příležitost, aby se naše pohledy setkaly. Nakonec jsem z něj byla děsně vynervovaná, takže když jsem jim po moučniku nesla drink, škobrtla jsem a zapotácěla se tak moc, že mi notná část obsahu láhve *Cristal Rosé*, kterou jsem zrovna nesla, vyšpláchla na pravou paži. K mému velkému úžasu a za bujarého veselí svých přátel mě Erik uchopil za ruku, přitiskl mi rty na předloktí a laškovně z něj slízával řádky drobných bublinek. Ještě dnes, když zavřu oči, si do detailu dokážu vybavit to vzrušující mrazení, co mi přeběhlo po zádech, i pocit, že mi nohy totálně vypověděly službu a staly se dvěma hroudami másla, které už mě dál odmítaly nést.

„Úžasné,“ pravil Erik medovým hlasem. „To je ta nejlepší sklizeň, kterou jsem kdy ochutnal.“

Nic jsem na to neřekla. Jeho počínání, tak troufalé a majetnické, způsobilo, že jsem se ještě dlouho potom nezmohla na slovo, přičemž jsem si tehdy vůbec neuvědomovala, že právě v tomto okamžiku začala

Erikova nadvláda nade mnou, která měla trvat následujících pět let. Erik mi jednou jedinkrát olízl šampaňské z ruky a já mu od té doby z té jeho nepřestala zobat.

Zanedlouho jsme se sestěhovali, začali spolu žít a po třech měsících jsme se vzali, což moje rodina nesla dosti nelibě. Byla jsem jím naprosto uchválena, zbožňovala jsem jeho charisma a intenzivní způsob života, díky němuž působil jako hotový uragán. A já se jím nechala nadobro vyvrátit a vyrvat z kořenů, jako bych ani nebyla lidská bytost, ale křehký a bezbranný strom.

Erik byl naprosto okouzující a v žádném ohledu mu nebylo možné odolat. Ale také to byl sobec a nafoukaný snob. Za jeho strhující fasádou jestřába ve světě financí — nosíval obleky šité na míru, boty nablýskané jako zrcadlo a zastával vysoce prestižní funkci ředitele jedné z předních bank — se skrýval dokonale egocentrický muž.

Muž, který už mě dávno přestal milovat.

Znechuceně jsem se šťourala v mušlích a rozlouskávala jejich zvrásněné skořápky připomínající tuhé šupiny prehistorických zvířat. Jídlo bylo zcela v pořádku, ale smyčka stahující mi žaludek znemožňovala, abych si je vychutnala. Erik už měl víc než třičtvrtě hodiny zpoždění. Proč jsem od něj takové věci donekonečna snášela? Proč jsem stále bažila po jeho lásce, z níž mě on milostivě obdařoval toliko ubohými drobtý?

Vrchní, jako by mi četl myšlenky, přišel ke stolu a v ruce držel dvě věci — velkou bílou obálku a láhev, kterou dvěma prsty přidržoval za hrdlo. Ani jsem se nemusela dívat na etiketu a hned jsem věděla co to je: šampaňské *Cristal Rosé*.

„Tohle tu pro vás někdo nechal.“

Otevřela jsem obálku a spatřila list papíru popsaný Erikovým rozmáchlým rukopisem s kudrlinkami, který působil tak starobyle, že kdybych nevěděla, že na Ekonomické fakultě studoval obor pro budoucí podnikatele, snad bych si byla pomyslela, že kdysi v hluboké minulosti chodil na Eton College. Úhledně popsaný papír mi ušetřil nemilosrdnou facku přímo do obličeje.

Vero,

je mi líto, že ti to musím oznámit tak krutě, ale zdá se mi vhodné, aby náš vztah skončil tak, jak začal — za doprovodu lahodného Cristal Rosé.

Odcházím. Někoho jsem potkal. Myslím, že víš, o koho jde. Prožili jsme spolu pár úžasných let, nemyslíš? A to budeme mít navždy společně.

Hlavně neplač, Vero. Připij si na naše vzpomínky s Cristal Rosé, myslí na mě v dobrém a nic mi nevyčítej.

Erik

Strnula jsem a nemohla se ani pohnout, jen srdce se mi rozbušilo jako splašené. Připadala jsem si jako loutka kýmisi ovládaná na niti, hlava se mi roztočila a točila se a točila, pořád dál. Opravdu se Erik opovázil udělat něco takového a místo toho, aby mi do očí řekl, že se chce rozejít, si jen tak pošle dopis s láhví šampaňského? Bože, kam ještě ta jeho arogance dokáže zajít?

*Hlavně neplač, Vero. Jak pitomé. Osamělá slza mi pomalu sklouzla po jedné straně nosu a dopadla na ubrus. Dnes ráno se se mnou ve dveřích roztržitě loučil letným polibkem na tvář, z něhož jsem vycítila, že má naspěch, aby už byl daleko ode mne. A ucítila jsem i něco jiného — slabounký závan parfému *Elie Saab*, vůně, která rozhodně nebyla moje. Ani Jidáš by se za takový polibek nemusel stydět!*

*Myslím, že víš, o koho jde. Samozřejmě že jsem to věděla, věděla jsem to už několik měsíců, přestože jsem si celou tu dobu počínala jako pštros, který strká hlavu do písku. Byla to Veronika, kolegyně z banky. Ztělesněný kýč — odbarvená blondýna s jasně modrýma očima, umělými nehty a zvětšenými rty, našpulenými jako kachní zobák, které se permanentně leskly dráždivou vlhkostí. Veronika, milenka mého muže, navoněná parfémem *Elie Saab*.*

Z hrdla se mi vydral nekontrolovatelný vzlyk. Raději jsem si honem lokla vína, abych ho potlačila. Pak jsem mávla na vrchního, který si pospíšil a přinesl mi účet. Ve tváři se mu zračila úleva a bylo jasné, že už se nemůže dočkat, až se mu ztratím z očí. Zcela jistě jsem vypadala na zhroucení.

Byla jsem v pokušení nechat láhev *Cristal Rosé* demonstrativně stát na stole, ale na poslední chvíli jsem si to rozmyslela, popadla ji a strčila do podpaží. Kéž bych ji tak mohla roztřískat o Erikovo zbrusu nové BMW, a tak se s tím parchantem náležitě rozloučit.

Madridská noc mě přivítala záplavou světel v ulicích a energickým troubením aut. Namířila jsem si to k nejbližší stanici metra a připadala si jako smutný klaun, kterého někdo právě podvedl. Když jsem na nástupišti čekala na vlak, začala jsem hloubat nad zradami a falší, které mě v posledních letech provázely. V puse jsem ještě cítila pachut' těch několika škeblí, jež se mi podařilo pozřít. Vytáhla jsem zátku z láhve a pozvedla ji k ústům. Natrpkle *Cristal Rosé* mi vklouzlo do hrdla s tlumeným zasyčením jako tělo šupinatého hada.

A v tom okamžiku jsem ji uviděla.

Seděla na lavičce uprostřed protějšího nástupiště, vlasy přepečlivě učesané a ruce složené v klíně. Moje babička Margot. Dlouho jsem ji neviděla, ale Paloma, moje bývalá chůva, mi vyprávěla, že na tom není moc dobře, neboť její mysl, dříve bystrá a nabroušená jako skalpel, se začínala zadržávat jako rezivějící soukolí, jež začíná podléhat neodvratnému toku času. A lékaři neměli povzbudivé zprávy — prý začínající alzheimer. Nicméně, navzdory tomu všemu tu teď na protějším nástupišti skutečně byla a zdálo se, že jí to myslí líp než kdykoliv předtím. Seděla tam s hlavou vztyčenou a očima, připomínajícíma neposedně poletující hmyz, pročesávala celou stanici metra. Rázem mě zaplavil stud. Co by si asi babička pomyslela, kdyby tu spatřila svoji vnučku s opuchlýma očima a rozmazanou řasenkou, kterak jako nějaký ztroskotanec zoufale svírá láhev superdrahého šampaňského? Zůstala jsem klidně stát a snažila se splynout se zdí, kterou jsem měla za zády. Věděla jsem však, že mi to není nic platné a že mě stejně uvidí. Vždycky mě našla, už když jsem byla malá, a při hře na schovávanou mě pokaždé objevila jako první.

Naše pohledy se zvolna střetly a babiččina tvář se svráстила nenadálým údivem. Tenhle podivný úsměšek jsem u ní nikdy předtím neviděla, bylo to něco mezi obavami a nevěřičností. Bezděčně jsem sebou cukla. Copak vypadám tak přišerně? Právě jsem zvedala ruku, abych jí zamávala,

když přijel její vlak. Aniž ze mě spustila oči, postavila se a čiperně nastoupila do vozu. Můj pozdrav neopětovala. A ani nemrkla. Vmísila se do davu a zmizela mi z očí.

V následujících týdnech mě neustále pronásledovala vzpomínka na ono podivné setkání. Vynořovala se zcela nečekaně v těch nejnevhodnějších momentech a připomínala červa neúnavně hlodajícího v jablku tak dlouho, dokud se neprokouše až k jádřinci.

A netrvalo dlouho, kdy jsem se — kvůli všem těm odhalením, jež se mi rozprostřela u nohou jako zabitě a čerstvě vyvržené zvíře — začala pít po tom, co by se asi stalo a jak by se změnil běh věcí, kdybychom si my dvě onoho dne spolu promluvily.

Kapitola 2

ABRIGNY, ČERVEN 1940

Rok 1940 se ve Francii nesl ve znamení kapitulace, strachu, pronásledování, štvanic a razií. Byl to však jen slabý odvar a trpká ochutnávka toho, co mělo brzy následovat. Na Francii se nezadržitelnou rychlostí řítila doba temna. Ale onoho červnového rána zalitého sluncem bylo obyvatelům Abrigny, malé vísky schoulené v údolí Loiry, ještě dopřáno užívat si sladké nevědomosti. Zatím se na sebe mohli usmívat a jeden druhému pohlížet do tváře, neboť neměli ani tušení, že jejich dosavadní svět a všechno, co znali a měli rádi, se zanedlouho převrátí vzhůru nohama.

Delphine Aubierové se dařilo. Získala práci uklízečky v několika domácnostech přímo ve vesnici, a dokonce ji zaměstnali i v nevelkém místním kostele postaveném v normandském stylu, jenž se vypínal na pahorku nad vískou. Každou neděli po skončení ranní bohoslužby se Delphine a její dcery chopily kbelíků, hadrů, košťat a prachovek a jaly se pod vysokou kostelní klenbou pobíhat sem a tam. Jejich počínání připomínalo veselé poskakování vrabců uvnitř rozlehlé klece. Zatímco matka leštila dřevěné lavice a stírala kamennou podlahu, dvojčata chodila za ní a poponášela kbelíky s napěněnou mýdlovou vodou. To vše se dělo pod bedlivým dohledem Cécile Ferrecové, sestry místního faráře, která nikdy neopomněla ukazováčkem přejet po opěradlech kostelních lavic, aby se ubezpečila, že na nich neulpělo ani zrnko prachu. Někteří venkované

chodili do kostela celí ukoptění a z oblečení se jim při sebemenším pohybu zvedala mračna prachových částic, jež se poté vznášely ve vzduchu jako miniaturní svítivé tečky.

I přes neustálé kontrolování ze strany madame Ferrecové měly matka i dcery ta nedělní dopoledne rády. Když po odchodu věřících vyvanul i ten nejposlednější závan dámského parfému, vůně krému na boty a štiplavý pach potu, měly prosvětlený a neokázale zařízený kostel jenom samy pro sebe. Dokonce i Claire, nejmladší ze tří sester, se tam pokaždé uklidnila. Přestala sebou cukat, sedla si do kostelní lavice a dlouhé hodiny upřeně pozorovala chvějivé plamínky svíček.

Dvoječata Margot a Violetta, která před nedávnem dovršila sedmnáctý rok, byla pověřena výrobou květinových dekorací na výzdobu oltáře. Obě dívky vázaly kytice z divoce rostoucích kopretin, štěničníků, rozchodníků a sem tam přidaly i nějaký tulipán. Když měly hotovo, byly oba výtvoři předloženy k posouzení madame Ferrecové, která vždy spolehlivě vybrala Margotinu kytici. Prý je vkusnější, elegantnější a kombinace barev květů působí harmoničtěji. Violetta jen rezignovaně krčívala rameny a svoje květiny balila do novinového papíru, aby si je potom vzala domů. Ani nevěděla, proč jí to vlastně mrzí, když je přece jasné, že Margot všechno dělá lépe a rychleji než ona, což platilo nejenom pro viti kytic, ale třeba i pro zašívání punčoch (když je zašívala Margot, spravované místo bylo hezky hladoučké a nikde žádné pokrčení nebo varhánky, zatímco když to dělala Violetta, vždy jí z toho vyšel nevzhledný hrbolatý šev). A aby toho nebylo málo, Margot zpívala jako anděl, výborně vařila a pravidelně vyhrávala první cenu v cukrářské soutěži pořádané farností, neboť její marmeládová náplň byla ta nejkřemovější a nejlahodnější ze všech.

Pro Violettu bylo těžké být dvojčetem. Někdy si připadala jako nepovedená kopie své sestry, jako podvodnice, co se chlubí cizím peřím. Obě dívky měly plavé vlasy a světlou pleť, ale Margotina tvář zářila mnohem jasněji a žádný pupínek či jiná nedokonalost by se jí nikdy neopovážily zhyzdit, zatímco Violettin trudovitý obličej býval obvykle zaplněn nehezkými furunkly připomínajícími zarudlé sopky těsně před výbuchem. Margot se pyšnila hustou hřívou hebkých vlasů, a i když právě vstala

z postele, vlasy se jí ihned úhledně rozprostřely po ramenou v roztomile přirozených lokýnkách. To Violettiny vlasy byly mdlé a nevýrazné, ale přesto tuhé jako sláma, takže jí pokaždé dalo spoustu práce, než svou kštici zkrotila alespoň trochu, byť se s vlásenkami snažila sebevíc. Obě děvčata byla poměrně vysoká, ale samozřejmě Margot byla asi o tři nebo čtyři centimetry vyšší. Nebo to možná bylo jen pouhé zdání, protože nechodila s hlavou svěšenou a pohledem zabodnutým do země jako Violetta, což jejich matka neopomněla bez ustání připomínat. Obě sestry měly zelené oči, které zdědily po otci, ovšem ty Margotiny byly svěží jako jarní louka, kdežto Violettiny působily poněkud fádně jako jejich umělá napodobenina. Navíc byla Margot neskonale šikovná a dařilo se jí, na co sáhla. A nejhorší bylo, že se jí vždycky všechno povedlo hned napoprvé, a to bez jakéhokoliv úsilí. Veškeré úkoly, s nimiž se Violetta tolik nadřela, zvládala Margot naprosto přirozeně a s bravurní lehkostí, což její sestře šlo příšerně na nervy. Člověka by skoro až napadlo, že je Margot předurčena k velkým věcem.

„Nemusíš kvůli tomu brečet, Vi. Je to přece jen pár kytek,“ řekla jednoho dne Margot Violettě, když ji zase přistihla, jak si utírá slzy poté, co madame Ferrecová už bůhví pokolikáté znovu odmítla její kytici.

„Ale ona pokaždé vybere ty tvoje,“ fňukla Violetta lítostivě. Takhle kňourala vždycky, když jí nitro rozdíral nestvůrný osten žárlivosti.

„A co na tom? Proč si myslíš, že je to tak důležité?“ Margot si energicky opřela ruce v bok, aby se na sestru pořádně podívala, a ze tří centimetrů, o které ji převyšovala, se rázem stalo nejméně deset.

„Protože to je důležité. Všem to připadá důležité.“

„Kterým všem? Paní Ferrecové snad? Nebo té hrstce zbožných slepic, co se chodí modlit a klevetit do kostela? Vůbec nechápu, proč chceš za každou cenu zapadnout mezi ty vzorné venkovanky.“

„Ale ty přece jsi vzorná venkovanka,“ prohlásila Violetta rozladěně. „A ani se nemusíš moc snažit.“

„Jenže dobře vím, že mi to k ničemu nebude, až odtud vypadnu,“ zamumlala Margot. Zavěsila se do sestry a vedla ji k vysoké zdi porostlé mechem, jež ohraničovala farní pozemek u kostela. „A věř mi, že se odtud

chci dostat co nejdřív, hned, jak to půjde. Pojedu do Paříže. Budu psát pro *Le Figaro* nebo se stanu slavnou spisovatelkou.“

Violetta si povzdychla. Nechápala, proč Margot chce opustit jejich vísku. Ji nikdy ani ve snu nenapadlo, že by z Abrigny odešla. Abrigny pro ni bylo vším — malým rájem na zemi s rozlehlými pastvinami a loukami protkanými květy hořců a vlčích máků. A o kousek dál se Loira vinula krajinou jako stříbřitý had a za obzvláště klidných dní býval hukot jejich vod slyšet až ve vesnici. Violetta si nedokázala představit lepší místo k životu a už vůbec by nechtěla do Paříže plné hluku, prachu a kouře. Paříž byla od jejich vísky vzdálena asi dvě hodiny jízdy vlakem. Sladká a mámivá Paříž, sestřin sen o zářné budoucnosti. Margot skutečně snila o velkolepém pařížském životě. Představovala si, jak se stane jednou z těch elegantních a rafinovaně svůdných Pařížanek, které se po městě procházejí s hedvábným šátkem kolem krku a s gauloisou světácky zastrčenou mezi rty. Violettu zajímaly věci mnohem jednodušší a domáctější, jako třeba jak správe obrátit omeletu, aby se neroztrhala a zůstala dokonale kulatá, nebo hádat podle tvaru čajových lístků, kolik dětí bude mít a s kým.

Dívky si sedly na zem, opřely se zády o zeď a pohroužily se do uklidňujícího ticha. Violetta si položila hlavu na sestřino rameno a pozorovala, jak se jejich stíny na zemi slévají a vzájemně překrývají. Napadlo ji, že to přesně odráží jejich vztah. Navzdory žárlivosti i rozdílným rysům v jejich povahách byla přesvědčena, že sesterské pouto, které je spojuje, vydrží a zůstane navždy pevné, odolné a nezníitelné.

Chvilku tichého rozjímání přerušily hlasy jejich přátel, kteří se zvolna blížili po rozměklé prsti, jež pod jejich podrážkami dýchala vlhkost. V čele hloučku kráčel jako obvykle Didier Briand, Margotin snoubenec, který byl se svými přívětivými očima a bujnou kšticí hnědých vlasů největší fešák z celé vesnice. Didier Margot zbožňoval. Pokaždé když ji spatřil, tvář mu zjihla, usměvavé oči se rozzářily ještě víc a na rtech se mu usadil šťastný úsměv. Skoro to vypadalo, že Margot má čarovnou moc zažehnout v jeho nitru plamen, který ho celého rozpálí. Violetta jim tajně záviděla, ne snad proto, že by v srdci přechovávala romantické city

vůči Didierovi — který byl, popravdě řečeno, na její vkus až příliš mírný a uhlazený —, ale proto, že když upřel oči na Margot, celá se rozjasnila a hned byla ještě přitažlivější. Jako by se měnila v nějakou vyšší bytost. Často se Violetta sama sebe ptávala, co asi člověk cítí, když je zahrnut tak bezbřehou láskou a obdivem.

Za Didierem obezřetně našlapovala Lucie a dávala si převeliký pozor, aby si neumazala bílé sváteční střevíčky. Lucie byla nejlepší kamarádka obou dvojčat. Za ní šel Christophe, syn místního kominíka, rozložitý mlčenlivý chlapec, který se od celé party držel vždy trochu stranou a zpozvzdálí kolem nich kroužil jako nemluvný zavalitý měsíc, který se nikdy nesetká se svou planetou.

„Konečně jsme vás našli!“ zvolala Lucie a posadila se k dvojčatům. „Všimly jste si, jaký ohoz dnes měla Marie Bernardová v kostele? Vypadalo to, jako by si ho spíchla z babiččiny záclony!“

Didier kývl Violettě na pozdrav a políbil Margot na ústa. Violetta se cítila celá nesvá, jak tomu bylo ostatně vždy, když se ocitla v blízkosti těch dvou. Raději se proto otočila, aby mohla dál naslouchat Luciinu bezstarostnému tlachání.

„Nechcete dnes odpoledne zajít do kina?“ zeptala se jich Lucie. „Dávají ten nový film se Shirley Templovou, *Malá princezna*.“

Violetta s nadšením souhlasila.

„Shirley Templová je fajn. Posledně jsme viděli *Na západní frontě klid*, a to se mi zdálo dost deprimující. Samá krev, zdrcení vojáci vracející se do zákopů...“

„Mně se ten film líbil,“ přerušila ji Margot.

„Dobře, ale mě tohle téma prostě nezajímá,“ odsekla Violetta trochu strojeně.

„Zanedlouho nás to bude zajímat všechny, ať chceme, nebo ne,“ podotkla její sestra ponurým hlasem.

„Co tím chceš říct?“ přestala si Lucie zálibně prohlížet své nehty nalakované narůžovo a znepokojeně vzhledla ke kamarádce. K Margot tahle póza věštkyně, neklidně očekávající běh věcí příštích, patřila tak přirozeně jako k veverkám louskání ořechů.

„Cožpak se k vám ještě nedoneslo, že jsme ve válce? Nikdo z nás není v bezpečí. Nemůžete předstírat, že se nic neděje. Co si o tom myslíš ty... Christophe? Máš přece bráchu na frontě.“

Hoch si zhluboka povzdechl a začal si prohlížet špičky bot umazané od sazí. I ve svátečních šatech na nedělní mši připomínal velkého umouněného sněhuláka, jako by popel, saze a prach tvořily součást jeho bytosti. Christopheův starší bratr Gaspard byl povolán na frontu společně s mnoha dalšími muži z Abrigny. Byli mezi nimi obyčejní venkované, pastevci, prodavači mléka, kominíci... a nikomu nevadilo, že žádný z těch mladých mužů nikdy předtím v ruce nedržel zbraň. O jejich výcvik se měla postarat válka, která z nich měla udělat vojáky, i kdyby nechtěli.

„Máma od něj nedávno dostala dopis,“ promluvil Christophe tichým hlasem tak nesměle, že se to k jeho tělu zápasníka sumo skoro ani nehodilo. „Gaspard psal, že se mají docela dobře, tedy v rámci možností. Psal, že všichni věří, že Maginotova linie vydrží.“

„Jasně že vydrží!“ ujistil Christophea Didier a poplácal ho po zádech. „Děcka, slyšeli jste v rádiu mluvit maršála Pétaina? Maginotova linie *musí* vydržet. Je to víc než čtyři sta kilometrů vyztužených tím nejodolnějším betonem. S tím Němci nic nezmůžou.“

„Jenže... co když nevydrží?“ vyprostila Margot ruku z Didierova sevření. „Já taky poslouchala zprávy. Belgie kapitulovala minulý měsíc a holandská královská rodina je v exilu. Hitler nikdy nepřipustí svou porážku a jestli Maginotova linie padne...“

„Nepadne,“ zopakoval sebejistě Didier. „A i kdyby náhodou ano, stejně se Němci do Francie nikdy nedostanou. Naše armáda je bude držet pěkně v šachu.“

„Přesně tak!“ zatleskala Lucie na znamení, že už není co řešit. „Naši vojáci ta skopčácká prasata jednoduše dál nepustí. A co kdybychom teď... přešli k něčemu veselejšímu?“

Zvedla ruku, setřepala si ze světlých vlasů kousky jívových větviček, které jí tam uvízly, a vykročila směrem k silnici. Ostatní ji následovali. Margot se tentokrát do Didiera nezavěsila jako obvykle, ale zůstala za celou skupinkou trochu pozadu. Cítila podivný neklid, přestože všude

kolem vládla vlídná ospalost přeměňující okolní krajinu v bukolickou idylku.

„Margot, tak jdeš, nebo ne?“ zavolala na ni sestra.

„Už jdu.“

Pohlédla vzhůru. Větvení stromů bylo prozářeno paprsky slunce, které barvily listy stromů do nachova. *Jako by to byla krev*, pomyslela si. K nebi vzlétli dva krkavci a s chraplavým krákáním se pozvolna vzdalovali jako temní poslové špatných zpráv. Margot se zachvěla zlou předtuchou a chvatně popoběhla za ostatními.

Delphine Aubierová si do kapsy uložila nedělní výdělek a mírným úklonem hlavy se rozloučila s farářovou sestrou.

„Za týden na shledanou, madame.“

Uchopila nejmladší dceru za ruku a s hlavou sklopenou ji vedla přes malé nádvoří přiléhající ke kostelu, aniž by se zastavila a pozdravila důležitě se tvářící matřony, které se tam ve svátečních šatech s vycpávkami důstojně procházely nebo postávaly v hloučcích, bez ustání štěbetaly a vyměňovaly si všemožné drby i morální odsudky, zatímco jejich manželé vysedávali na náměstíčku se sklenkou vína. Byly to dámy, které se s pohrdavým úsměškem zatvářily odměřeně pokaždé, když Delphine procházela kolem ve svých prostých nemoderních šatech, ale její světlé vlasy, pomněnkově fialkové oči a alabastrově bílou pleť, která upomínala na portréty ruských careven a na níž nemilosrdný běh času ani střídání ročních dob nezanechávaly žádné stopy, jí všechny do jedné záviděly.

Delphine se nikdy nepodařilo proniknout do sevřených kruhů místní honorace, dokonce ani po svatbě s Eduardem Aubierem, synem jednoho z nejbohatších statkářů ve vesnici a dědicem letohrádku Lorraine, impozantního *château*, pocházejícího ze 17. století, jenž se tyčil nad místními domky jako starostlivá matka shovívavě shlížející na svou drobotinu. Delphine se vdávala velmi mladá, bylo jí tehdy sotva sedmnáct, a od té chvíle se začalo odvíjet nejšťastnější období jejího života. I když se na ni

rodina jejího manžela dívala poněkud svrchu, vzpomínala na ty dávné časy jako na krásný sen: vybavovala si okouzlení prvních dní, polibky při každé příležitosti, viděla sama sebe, jak běží Eduardovi v ústrety, když se vracel z vinice, vzpomínala na to, jak ji pokaždé popadl do náruče, zvedl do vzduchu a zatočil se s ní a všude kolem se vznášela omamná vůně zralých hroznů. Kradmé úsměvy a spiklenecké pohledy. Způsob, jakým ji hltal očima a jak rukama mapoval její kůži. Společné noci v široké posteli s nebesy, tlumené steny a vzdychání, důvěrnosti za pošmourných zimních dnů ve vyhřátém koutku u kamen, kdy vítr skučel za okny a jim připadalo, že jsou na světě jen oni dva a pomalu se stávají jedinou bytostí.

Jejich štěstí však nemělo dlouhého trvání. Po vypuknutí první světové války byli skoro všichni muži z vesnice odvedeni k armádě, což se nevyhnulo ani Eduardovi. Měl sice celkem štěstí, že se nezařadil mezi tisíce padlých či zmrzačených, ale když se vrátil domů, už nebyl tím, kým býval. Na frontě se mu muselo něco stát, něco, co navždy obestřelo jeho duši beznadějnou temnotou a nitro mu otrávil jedovatou zahořklostí. Stal se z něj zamklý podivín a mrzout. Dokonce ani to, když několik let po skončení války Delphine otěhotněla, mu nedokázalo navrátit ztracenou chuť do života, přestože v té době už ani jeden z nich v početí potomka nedoufal. Měsíce, které následovaly bezprostředně po narození dvojčat, byly pro Delphine neradostně chmurné. Potýkala se s ustavičným nedostatkem spánku, s náročnou péčí o dvě miminka a kromě toho se musela vyrovnat i se strašlivou proměnou svého milovaného manžela. Stal se svým vlastním stínem, bezmasou kostrou potaženou popelavě šedou kůží, a působil tak křehce a zranitelně jako osamělé stéblo vydané napospas běsnícím živlům, které se každou chvíli musí zlomit.

Vše skončilo jednoho jarního rána. Holčičky, kterým ještě nebyl ani rok, pokojně spaly a Delphine zrovna vcházela do koupelny se štosem čistých ručníků v náruči. Jen co otevřela dveře, ocitla se tváří v tvář strašlivému výjevu, který ji od té doby pronásledoval jako ta nejhorší noční můra. Eduard ležel ve vaně napůl ponořený ve vodě a jeho našedlá kůže prosvítala skrz hladinu, ale voda ve vaně byla víc rudá než průsvitná. Ve vzduchu se vznášela jemná vůně mýdla a na Eduardových neduživých

pažích se zřetelně táhly řezné rány připomínající výsměšný škleb na tváři úchylného klauna.

Byla to nejhorší tragédie jejího života. Život bez Eduarda pro ni ztrácel smysl, neměla sílu jít dál. Eduardova matka nebyla s to snášet tak hroznou bolest a neschopna dál čelit trýznivým vzpomínkám rozprodala pozemky a odstěhovala se do Paříže. Dvojčata a Delphine zanechala samotné v prostorném domě, který kdysi býval pln radostného života, ale teď se poloprázdný, truchlivý a hlavně bez Eduarda, přeměnil v rozlehlou pevnost s nepřehledným labyrintem ponurých chodeb. Následovaly tíživé roky přinášející toliko prázdnotu, kdy se Delphine soustředila na pouhé přežívání a nenadechovala se ani o mililitr vzduchu víc, než bylo potřeba k tomu, aby zůstala naživu. Nepříznivému osudu odolávala s tvrdošíjností malé škeble, jež se uprostřed bouře přichytila na skalisko.

Když už byla přesvědčena, že pramen lásky jí v srdci navždy vyschl, život se jí znovu obrátil naruby. Mohl za to Pierre Reynaud, o pět let mladší malíř, který před nedávnem přijel do Abrigny. Se svým světáckým chováním a minulostí prodchnutou nerozlušitelným tajemstvím — zlí jazykové o něm tvrdili, že je synem jakéhosi hraběte, jenž se na smrt rozkmotřil se svou šlechtickou rodinou kvůli nesmiřitelným různicím —, a se svými elegantními a aristokraticky tvarovanými rukama se Pierre natolik odlišoval od ostatních mladých mužů v Abrigny, že se kolem něj zanedlouho začaly rojit místní ženy a dívky všech věkových kategorií jako včely kolem vzácné květiny. Vesnické dohazovačky nezahálely a zakrátko vše nasvědčovalo tomu, že tou šťastnou vyvolenou bude Sabine, dcera místního lékárníka. Zásnuby vypadaly jako hotová věc až do onoho osudného dne, kdy Pierre omylem zabloudil do zahrady letohrádku Lorraine a nečekaně se tam setkal s Delphine, jež tam věšela prádlo a prolévala hořké slzy, neboť mýdlová vůně vypraného prádla jí připomínala Eduarda, důvův trudný konec v krvavé lázni. Pierre zůstal bez dechu zírat na její pleť porcelánové panenky ostře kontrastující se zelenou látkou letních šatů, na její oči s fialovým nádechem a zlatavé prstence dlouhých vlasů, jež jí jako jiskřivý vodopád splývaly po zádech. Delphine ke svému údivu pocítila, jak se při pohledu na toho pobledlého mladíka aristokratického

vzezření, který na ni hleděl užaslýma očima, její zrezlé srdce zesláblé dlouhým půstem znovu probírá k životu.

Z jejich setkání okamžitě vzešla vášnivá láska, přesně taková, jaké bývají ony překotné lásky, jež rychle zaplanou žhavým plamenem a vzápětí stejně rychle vyhasnou, přičemž za sebou zanechají kupu vzpomínek pohřbených pod hromadou popela. Delphine tahle láska kromě vzpomínek zanechala i dceru Claire, která se narodila čtyři roky po dvojčatech a kterou Pierre sotva stihl poznat, jelikož opustil Abrigny dřív, než byl holčičce měsíc. Delphine se nad tím moc nepozastavovala, v hloubi duše totiž tušila, že Pierre Reynaud je jedním z těch svobodomyšlných volnomyšlenkářů, kteří vinou své neklidné povahy na jednom místě dlouho nezůstávají. I stalo se, že se nikdy nedozvěděl, že Claire je jiná než ostatní děti, že se v ní skrývá cosi zvláštního a nepřírozeného. Chodila s podivně nachýlenými rameny, jakoby schoulená sama do sebe, očima těkala po okolí a bez ustání třepala rukama jako ptáček chystající se k letu. Vůbec nemluvila a občas ji přepadaly epileptické záchvaty, na které jí matka dávala léky. Dívka žila uzavřena ve svém vlastním světě, do něhož zřídka kdy nechala někoho nahlédnout. Lékaři jí diagnostikovali vývojovou zaostalost, ale Delphine věděla, že její dcera není jen porouchaná panenka, za kterou ji všichni považovali, ale že dokáže velké věci. Claire měla Delphininy modré oči s levandulovým nádechem a po otci kromě jemných hladkých vlasů zdělila i výtvarný talent. S neuvěřitelnou věrností dokázala na papír přenést okolní krajinu i lidské postavy, prostě vše, co ji obklopovalo. Tužka a akvarelové barvy pro Claire znamenaly záchytný bod a také její jediný kontakt se světem.

Po Pierrově odchodu to pro Delphine nebylo vůbec snadné. Její dřívější idylka vzbudila závist u distingovaných matrnů místní honore, které jí nikdy neodpustily, že Sabine *ukradla ženicha*, ani to, že má nemanželské dítě. Dokonce jí z Paříže přišel rozhořčený dopis od Eduardovy matky, v němž jí krasopisným písmem vyčítala, jak moc ji zklamala, a nařídila jí, že musí s okamžitou platností opustit letohrádek, *jehož komnaty zneuctila smilněním s jiným mužem*. A tak se Delphine i s dcerami přestěhovala na samý okraj panství do malého domku, který

dřív obýval zahradník, a tchyně jí dala jasně najevo, že to, že ji nevyžene i odtamtud je jen z ohleduplnosti vůči dvojčatům, protože ta jsou koneckonců její krev.

Tehdy se jim těžko žilo, ale nelehkému období dokázaly vzdorovat především díky tomu, že se všechny čtyři semkly ještě víc. Časem se rozbouřené vody uklidnily, zlí jazykové umlkli a život se vrátil do starých kolejí.

Toho letního dne v roce 1940, krátce před tím, než se jejich životy od základů změnilo, Delphine vděčně stiskla ruku své nejmladší dcery a snad po milionté si pomyslela, jaké štěstí ji potkalo, že ji má, že je má všechny tři.

Jednou jedinou věcí si byla jistá: nikdy nedopustí, aby ji o tohle štěstí někdo připravil.

Ani šprýmy a žertíky malé Shirley Templové nedokázaly od Margot odehnat tíživé myšlenky a neklid, které se jí zmocnily. Byl jeden z těch temných letních večerů, kdy bledý srpek měsíce připomíná tenkou puklinu v černomodré tmě. Mladí přátelé právě zhlédli film a teď postávali pod štukovými římsami sálu *Paradise*, jenž sloužil jako promítací místnost jediného místního kina.

Margot si prsty promasírovala šíjí a s hlavou skloněnou a pohledem upřeným k zemi poodešla pár kroků stranou od ostatních. Měla dost hysterického pištění Lucie a své sestry, které pěly ódy na oči Richarda Greena, jednoho z hlavních hrdinů filmu. Občas jí přicházívало na mysl, že Aigrigny není nic jiného než pouhá divadelní kulisa hemžící se přicházejícími a odcházejícími herci, kteří hrají pořád dokola jednu a tutéž nudnou scénu. Daleko odtud se nachází zcela jiný svět — Paříž, kde se zhmotňovaly opravdové problémy, jež byly skutečné, vážné a hrozivé. Válka například. Nemohla na ni přestat myslet, cítila zlověstnou předtuchu vznášející se ve vzduchu, ale zdálo se, že kromě ní to nikoho jiného neznepokojuje.

Všimla si, že se na ni Didier pozorně dívá, jako by jí chtěl číst myšlenky. Sledoval ji mírným a něžným pohledem. Didier byl zkrátka takový, většinou se na nic nevyptával, nepožadoval vysvětlení, jen tu pro ni byl, bezpečný a spolehlivý, jako hřejivá deka, do níž se mohla kdykoliv zachumlat. Ať se stane cokoli, Didier je tu pro ni a vždycky bude.

Měla bych za to být vděčná, pomyslela si.

Oplatila mu úsměv a vykročila k němu, ale podivné šramocení přicházející zvenku z podloubí, jež roubilo náměstí, ji rázem zastavilo. V přitmě se tam míhalo cosi nezřetelného, možná liška nebo jezevec čenichající mezi odpadky. Hluk neustával a k němu se přidalo jakési hvízdnutí. Ne, tohle rozhodně nemůže být zvíře. Znepokojeně popošla trochu blíž k otevřeným dveřím kinosálu a spatřila, jak se z potmělého vchodu protějščího sýrařství vynořila dlouhá ruka, která spíš než lidské bytosti patřila nějakému přízraku, a pohybem ji vyzvala, aby šla blíž. Margot na okamžik zaváhala. Vzduch proťalo další netrpělivé zahvízdání a ruka zmizela, aby se místo ní objevila čísi hlava s tmavými kučery. Poté se ze stínu vynořila celá mužská postava s napřaženými rukama a dlaněmi otočenými vzhůru, dávající jí tak najevo, že se nemusí bát. Muž byl vysoký, s ostře řezanými rysy ve tváři, a když k Margot popošel blíž, bylo zřejmé, že je velmi mladý — byl sotva o něco starší než ona. Měl snědou pleť posetou bezpočtem pih a ve tváři mu pohrával bezcitně výsměšný úsměv, jenž jí vehnal ruměncem do tváří, aniž by přesně věděla proč. Ucouvla.

„Nemusíš se bát, neublížím ti,“ řekl. „Hej vy tam, vylezte! Je tu jen nějaká holka.“

Ze stínu pod podloubím se vynořily tři postavy. Dvě dívky a další mladý muž, který byl zavalitý, měl zrzavé vlasy a trochu kulhal. Podpírala ho jedna z dívek se světlými vlasy a tváří porcelánové panenky, která ho neustále sledovala starostlivým pohledem. Druhá dívka byla vysoká a velmi štíhlá a jemný obličej jí rámovala záplava nezkrotných tmavých vlasů.

„Kdo jste?“ otázala se Margot hlasem, který se jí zachvěl o trochu víc, než se jí zamlouvalo.

„Už jsem říkal, že ti neublížíme. Přišli jsme z Paříže.“

„Z Paříže?“ podívala se na ně se zájmem. Všichni čtyři vypadali poněkud zbědovaně, na sobě měli chatrné a nepříliš čisté oblečení, byli cítit potem a celkově z nich vycházel ještě nějaký jiný ostře štiplavý zápach, který Margot nedokázala identifikovat. Až později pochopila, že je to pach strachu. Zkoumavě se podívala z jednoho na druhého a pohledem jim přejela od obličejů s tmavými kruhy pod očima až k zabláceným a rozbitým botám, které zjevně měly našlapáno spousty kilometrů.

„Hej! Kdo to tam je?“ křikla jí za zády Lucie. Violetta, Didier i Christophe už také vyšli ven a neznámé pocestné si nedůvěřivě prohlíželi.

„Přišli z Paříže,“ odvětila Margot a jediným rázným pohybem odmítla Didierovu ruku, kterou k ní napřahoval. Z nějakého záhadného důvodu, kterému sama nerozuměla, nemohla odtrhnout pohled od snědého mladíka. Zprvu se jí jeho oči zdály černé, ale po chvílce si uvědomila, že jsou modré, ale tak tmavě, že připomínají noční oblohu klenoucí se nad jejich hlavami. *Tyhle oči, pomyslela si, ty musely vidět celý svět!*

Věnoval jí čtverácký úsměv, který mu ve tváři seděl trochu nakřivo a na okamžik prozářil jeho ostře řezané rysy. Margot se z toho bůhvíproč bláznivě rozbušilo srdce.

„Z Paříže?“ Didier na ně pohlédl se svrastělým obočím. Violetta stojící vedle něj nevěřicně potřásla hlavou, jako by to bylo něco naprosto nemožného, a pochybovačně se zeptala: „Až sem? Pěšky?“

„Paříž padla,“ vysvětloval černovlasý hoch. „Brzy to budou vysílat i v rádiu, maršál Pétain k tomu určitě vydá stanovisko. Maginotova linie nevydržela, Hitler ji dokázal obejít a Němci to teď mají všechno pod kontrolou.“

„Cože?“ Christophe ho chytil pod krkem. Zbledl jako stěna a jeho kulatá bílá tvář ostře kontrastovala se skvrnami od sazí na oblečení. Kamarádi okamžitě pochopili, že myslí na bratra, co byl odveden na frontu. „Co to říkáš?“

Blondatá dívka se postavila mezi ně.

„Bombardovali Paříž. Lidé vybíhali z domů do ulic, mnozí z nich utekli z města a vydali se pěšky na venkov, ale stovky jiných zahynuly.“

Dvojčata si vyměnili poplašené pohledy. Vůbec nepochybovala o tom, že ti podivní mladí cizinci říkají pravdu. Byli obestřeni aурou zoufalství a beznaděje, jež z nich přímo čišely.

„Povězte nám, prosím, všechno!“ vybídla je Violetta.

Zdálo se, že tmavovlasý mladík nechce ztrácet čas líčením podrobností, ale jeho ryšavý přítel se opřel o jednu z kamenných laviček, jichž bylo na náměstí plno, zhluboka se nadechl a pustil se do vyprávění. Představil se jako Michel a řekl jim, že pracoval v malé knihovně poblíž Eiffelovy věže. Bombardování ho zastihlo právě ve chvíli, když ve sklepe roztříďoval staré romány vyřazené z katalogů. Popisoval strašlivé burácení motorů letadel i ohlušující dunění shazovaných pum ukončené náhle nepřirozeným, takřka zlověstně praskajícím tichem, které nevěstilo nic dobrého. Spěšně vyběhl ze sklepa a ke své hrůze na místě, kde dřív stávala knihovna, našel jen hromadu sutin, v níž se válely kusy rozervaných knih, a o kousek dál ležel jeho šéf, kterého zabil padající trám. V levé ruce ještě svíral Balzakův román *Ztracené iluze*, což v daném kontextu vyznívalo jako obzvlášť krutá ironie. Hrůzou bez sebe se Michel rozběhl k nedalekému křehčovství, kde byla v učení jeho dívka Annette (to byla ta blondýnka s tváří porcelánové panenky). Annette naštěstí neutrpěla žádné zranění, ale všude kolem zavládlo zoufalství a strach. Ulice byly zaplněny lidmi, kteří panikařili, křičeli a plakali, a na zemi leželi mrtví a ranění. Michel a Annette se dali do běhu, ani nevěděli kam, a přitom potkali své dva známé. Poté se všichni čtyři přidali k lidskému proudu, který se valil z města ven jako průvod mravenců prchajících ze zamořeného území. Když už byli z města venku, na obloze znovu spatřili letadla Luftwaffe zformované do úhledného roje zlověstných teček.

„Začali nás znovu bombardovat,“ promluvila Annette přerývaným hlasem. „Zpočátku to celé vypadalo jako neskutečný výjev z nějakého zlého snu, jako kdyby z nebe pršely nějaké velké stříbrošedé kapky, ale potom...“ zarazila se, rukou si přikryla ústa a Michel ji honem objal.

Štíhlá dívka s tmavými vlasy, která se představila jako Blanche, navázala na vyprávění své kamarádky:

„Bylo to jako peklo na zemi. Nesnesitelný řev motorů, oslňující záblesky kulometů, všude kouř, nářek a sténání... Jestli jste nikdy neslyšeli křik umírajících, neumíte si představit, co člověk cítí..., a to bédování nikdy nedostaneš z hlavy,“ ukázala si na čelo. „Byli jsme zrovna na cestě

v takovém úvozu mezi poli a najednou se všude kolem válela padlá těla a rozštípané stromy. Kolem jako v agonii pobíhali plačící lidé a hledali své blízké...“

„Měli jsme štěstí v neštěstí,“ dodala trpce Annette. „Michel byl sice zraněn — při náletu ho několik střepin ze šrapnelu trefilo do nohy —, ale my ostatní jsme díkybohu vyvázli ve zdraví.“

„A co se stalo potom?“ vydechla Margot, zkoprnělá hrůzou a zároveň unesená vyprávěním.

„Šli jsme dál,“ odpověděl suše snědý mládenec. „Co jsme asi tak měli dělat? Celý den jsme pochodovali po rozmlácených silnicích, a všude kolem bylo plno křičících, trpících a umírajících.“

„A co vaše rodiny?“

Chlapec pokrčil rameny a ostatní odvrátili zrak. Margot si pomyslela, že příbuzní jejich nových známých možná zahynuli a oni sami jsou ještě natolik traumatizováni, že si to zatím odmítají připustit a nedokážou o tom mluvit. Nebo možná žijí, ale jsou s nimi nesmiřitelně rozkmotřeni. Vzpomněla si na matku a na babičku z otcovy strany — jaká to propast se mezi nimi otevřela po narození Claire. Mohlo by snad jejich nepřátelství pomínout teď, když se Němci zmocnili Francie? Matka říkávala, že když nastanou zlé časy, může to někdy znamenat ideální příležitost k obnovení spálených mostů. Jindy se ovšem zlá doba může stát výbušninou, která to všechno dorazí a rozmetá napadřť.

„A co budete dělat teď?“ podíval se na ně Didier s vážnou tváří a v očích se mu mihl stín obav. „Máte kam jít?“

„Budeme bojovat,“ zvolal odhodlaně tmavovlasý mladík a jeho odpověď třeskla tichou nocí jako švihnutí bičem. „Za Francii!“

Margot vykulila oči a zorničky se jí rozšířily vzrušením jako poupata v rozpuku. Právě pronesená slova *Budeme bojovat za Francii!* jí zněla jako příslib velkolepých plánů. Jako něco, co už stojí za to.

„A kde?“

Mládenec neurčitě mávl rukou směrem k hvozdům obklopujícím vesnici a pak ji přejel očima seshora dolů a zase zpátky, jako by chtěl odhadnout, co se v ní skrývá.

„Tady někde... Co ty na to? Přidáš se k nám? Vypadáš jako odvážná holka, co dlouho nevydrží jen tak sedět se založenýma rukama.“

Margot užuž otvírala ústa, aby mu odpověděla, ale vtom mezi ně rychle skočil Didier jako záchranné lano připravené vytáhnout ji z rozbouřených vod na bezpečný břeh.

„Však Francie má svou armádu,“ řekl drsně.

„To má,“ pravil snědý hoch a ulpěl na Didierovi pronikavým pohledem. „Má armádu, která poslouchá vládu, co při prvním výstřelu zbaběle stáhla ocas mezi nohy a utekla pryč, přičemž za sebou s klidným svědomím zanechala pařížské ulice plné mrtvých civilistů. Nevím jak vy, ale já rozhodně nevěřím tomu, že taková armáda dokáže zastavit Hitlerův postup. Co se mě a mé svobody týče, vezmu raději věci do svých rukou sám. A podle toho, jak se tváří tvoje přítelkyně,“ kývl hlavou směrem k Margot, „se mi zdá, že smýšlí podobně jako já.“

Margot neodpověděla, ale vlastně to ani nebylo potřeba. Její oči mluvily za vše a ona je nebyla schopna odtrhnout od černomodrých očí tmavovlasého mladíka, jež jí připadaly plny odhodlání a příslibu neslychaných věcí. Lehce zmatená se zachvěla, což si Didier vyložil jako projev bázně, a přitáhl si ji k sobě.

„Ne, díky, nemáme zájem,“ prohlásil rozhodným hlasem. „Maršál Pétain je válečný hrdina a neber si to nijak osobně, ale budu věřit raději jemu než nějakým neznámým kolemjdoucím.“

Cizí mladík jen pokrčil rameny a následován svými přáteli pomalu odcházel. *Počkej!* chtěla na něj zavolat Margot. *Neodcházej ještě!* Ale vypadalo to, že tajemný cizinec se stáhl do sebe a na tváři se mu usadil neproniknutelný výraz připomínající masku stejně tajemnou, jako byl on sám. Chtěla se Didierovi vytrhnout a rozběhnout se za ním, ale nemohla pohnout nohama a zůstala stát na místě jako přibitá. Měla pocit, že se jí srdce právě rozpoltilo vedví, což se jí předtím ještě nikdy nestalo.

„Jmenuju se Margot,“ zavolala chraplavě za odcházejícím mláďencem. Z nějakého neznámého důvodu jí připadalo důležité, aby to věděl. Pocítila, jak ji Didier takřka majetnický svírá kolem pasu a jeho stisk sílí.

Tmavovlasý mladík se váhavě zastavil, ohlédl se přes rameno a znovu se na ni upřeně zadíval. Chvilí se kousal do rtů, jako by se nemohl rozhodnout, a potom vytáhl z kapsy něco malého.

„Umíš šít a plést, Margot?“

„O čem to mluvíš?“

„Však víš. Zašívání košil, pletení svetrů a tak.“ Oči se mu znovu čtveřácky zableskly.

„Docela mi to jde, ale není to zrovna moje nejoblíbenější činnost, kterou bych chtěla trávit svůj volný čas,“ odpověděla mu rozpačitě. Vysmívá se jí snad?

„To nevádí... vezmi si tohle,“ podal jí ten malý předmět, který držel v ruce. „Kéž by ti to jednou dobře posloužilo, až se rozhodneš bojovat za svou svobodu. A nezapomínej, že vždycky máš na výběr.“

„Cože...?“ vypravila ze sebe. Chtěla ještě rychle něco dodat, aby ho zdržela a on neodešel, ale neznámí příchozí již jako kočky nehluchně vkouzli do černočerné tmy, jež obestírala náměstí.

„Co ti to dal?“ vykřikovali její přátelé jeden přes druhého a zvědavě ji obestoupili. Margot zvedla ruku a ukázala jim tu malou věčičku — nevelké klubíčko vlněné příze v barvě omšelého zlata. Bylo navinuté tak těsně, že na pohmat tvořilo pevnou a tuhou kuličku.

„K čemu to je?“ zajímala se Violetta a zamračila se.

„To tedy netuším.“

„Možná je ten kluk trochu pomatený,“ podotkla věcně Lucie. „Možná všichni čtyři utekli z blázince nebo tak něco. Celé to vypadá dost šíleně...“

Všichni k tomu chtěli něco říct a začali se vzájemně překřikovat, ale Margot je neposlouchala. Upřeně zírala na klubíčko zlaté příze, které v sobě ještě přechovávalo hřejivé teplo chlapcovy dlaně. Strčila si ho do horní kapsy blůzky, těsně u srdce.

A v tom okamžiku si uvědomila, že jí neřekl své jméno.

Kapitola 3

MADRID, ŘÍJEN 2011

VERA

Jméno často nebývá ničím jiným než pouhou nálepkou osobnosti, naším jedinečným čarovým kódem. Avšak za určitých okolností toho může znamenat mnohem víc.

Ten den, kdy jména mé babičky a mého dědečka nabyla ještě jiného významu, pro mě začal jako kterýkoliv jiný. Od rozchodu s Erikem právě uplynulo pět měsíců a já se netečně a naprosto otupěle potácela světem. Spoustu času jsem proplakala, ne proto, že by se mi po něm stýskalo, ale proto, že na mě tíživě doléhala prázdnota a osamělost. Přesto jsem však hluboko ve svém nitru cítila mírnou úlevu a naději, že zanedlouho bude líp. Jako když se medvědě líně protahuje po dlouhém zimním spánku, celé rozrušené z blížícího se jara, ale ještě příliš bojácné na to, aby se odvážilo vylézt z brlohu.

Za těch uplynulých pět měsíců jsem u prarodičů nebyla ani jedinkrát a ani jsem jim o sobě nedávala vědět. Nebyla jsem totiž připravena čelit jejich vševědoucímu potřásání hlavou a významně pronášenému *my ti to říkali*, což dozajista bude následovat poté, až se dozvedí o našem rozchodu. Erik rozhodně nebyl jejich krevní skupina, tudíž si ho moc neoblíbili. Čas od času jsem mluvila s Palomou, která mi říkala, že alzheimer dává babičce pořádně zabrat, a když jsem přece jen trvala na tom, že prarodiče navštívím, všemožně mi to vymlouvala. Často jsem na babičku myslela,

zejména na naše podivné setkání v metru i na to, jak jsme se střetly pohledem. Přemílala jsem si to v hlavě tolikrát, až jsem nakonec usoudila, že žádné setkání nejspíš nebylo a že se mi to jen zdálo.

Erik si svůj odchod naplánoval do posledního detailu. Odnal úplně všechno a dal si záležet, aby po něm nezbyl ani jediný kousek oblečení. Zůstala po něm skříň zející prázdnotou, v níž osiřelá ramínka chrastila kostnatě dutým zvukem pokaždé, kdykoliv jsem prošla kolem. Když onoho čtvrtčního odpoledne zazněl zvonek, ponejprv mě napadlo, že si Erik asi něco zapomněl. Možná tu bude hledat zatoulanou ponožku, anebo — ačkoliv je příliš smělé toto předpokládat, protože jde přece o Erika — přichází, abychom si konečně promluvili osobně. Jenže když jsem s náležitě otráveným obličejem otevřela dveře, stála za nimi mladá žena, jež mě obdařila podmanivým úsměvem.

„Vera Vogelová?“ podávala mi ruku. „Jsem Teresa Leonová z časopisu *Epoque*. Možná už jste o nás slyšela...“

Udiveně jsem zavrtěla hlavou.

„Náš časopis čtenářům předkládá nejrůznější historická témata. Pokaždé se snažíme jít co nejvíc do hloubky a nevynechat žádný podstatný detail. Ráda bych si s vámi pohovořila, jestli máte chvíli.“

„Se mnou? Ale proč?“

Teresa se usmála ještě oslnivěji.

„Připravujeme reportáž o druhé světové válce. Shromážďujeme všechno, co se toho týká, příběhy lidí, svědectví přeživších... a podobné věci. Bude to hlavní téma pro nadcházející měsíc.“

Zírala jsem na ni bez dechu a byla tak zkoprnělá, jako kdyby mi oznámila, že příští číslo jejich časopisu bude pojednávat o dobytí a obsazení celého vesmíru.

„Na poradách při brainstormingu někdo zmínil jména vašich prarodičů — Uweho a Margot Vogelových,“ objasnila mi.

Zmateně jsem svráстила obočí. Věděla jsem, že babičku a dědu válka zastihla v rozpuku mládí a že příběh jejich lásky byl vskutku nevídaný: Uwe Vogel, syn nacistického pohlavára a Margot Aubierová, francouzská venkovanka, se do sebe zamilovali v okupované Francii. Příběh jako

vystřížený z hollywoodského scénáře. Oba aktéři však byli velmi zdrženliví a o bouřlivé době svého mládí moc ochotně nemluvili. To málo, co jsem se od nich dozvěděla, mi dávkovali po kapkách a bylo vidět, že na tu dobu nevzpomínají zrovna rádi. Nešlo mi do hlavy, co přesně by na tom mohlo tuhle novinářku zajímat.

„Náš editor je přesvědčen, že by bylo úžasné, kdyby se vaši prarodiče se čtenáři podělili o své vzpomínky,“ naléhala Teresa.

Znovu jsem zavrtěla hlavou.

„Moje babička má Alzheimerovu chorobu a není schopna s nikým mluvit.“

„Já vím,“ přerušila mě rychle. „Řekla mi to paní, co se o ni stará. Zvedla telefon, když jsem jí volala,“ doplnila, když si všimla mého tázavě zvednutého obočí. „Přesto by snad mohl alespoň dědeček. Koneckonců, jeho příběh je mimořádný. Syn vysoce postaveného nacistického důstojníka wehrmachtu, který se dokázal vzepřít režimu i vlastní rodině, a to všechno kvůli lásce... Opravdu nevídaný příběh! Kdybychom mohli promluvit s ním...“

„S tím vám bohužel nemohu pomoci,“ prohlásila jsem a chtěla přibouchnout dveře. Ale Teresa byla rychlejší a hbitě do nich strčila nohu.

„Prosím vás...“ žadonila a věnovala mi pohled bezbranné laňky. Ty její nývě oči na někoho určitě fungovat můžou, ale já jsem tvrdý oříšek!

„I kdybych chtěla vašemu časopisu nějak pomoci, což rozhodně nemám v úmyslu, stejně by to bylo k ničemu,“ vysvětlovala jsem jí. „Ani jeden z mých prarodičů o té době nechce mluvit. Nechtějí se hrabat v minulosti.“

„Slečno Vogelová... Vero,... můžu ti tykat?“ naklonila se ke mně s důvěrným výrazem Teresa. Hledme, tak změna taktiky! „Obávám se, že to není zas až tak jisté. Přinejmenším alespoň nějakou část své minulosti si rádi připomínají.“

„A já se obávám, že vám nerozumím.“

„Uwe a Margot Vogelovi jsou hlavními mecenáši putovní výstavy, která se každý rok pořádá na jiném místě. Před pěti měsíci byla tady v Madridu, ve výstavní síni *Círculo de Bellas Artes*. Jde o obrazy, které ukazují život za války a za německé okupace.“

Zůstala jsem stát v otevřených dveřích s pusou dokořán a nezmohla se na slovo. Teresa toho hbitě využila, jemně mě popostrčila dovnitř a do mého bytu jsme zapluly bok po boku jako dvě blízké přítelkyně.

„Vidím, že jsem tě docela překvapila,“ prohlásila potěšeně, zatímco mě vedla do mého vlastního obývacího pokoje. „To jsi netušila, co?“

Měla pravdu, neměla jsem o tom ani ponětí. Sice jsem zaznamenala, že se babička s dědou zajímají o výtvarné umění, dlouhé roky sbírali obrazy a sledovali nejnovější umělecké trendy. Taky si vzpomínám, jak se dmuli pýchou, když jsem jako malá — to mi bylo asi šest — popadla štětec a oznámila jim, že budu malířkou. Umění, to byla jejich společná vášeň. Ovšem mezi nenápadnými sběrateli obrazů a uměleckými mecenáši je tedy dosti propastný rozdíl a mě pro to nenapadalo žádné uspokojivé vysvětlení.

„Vero?“ vyrušila mě z úvah Teresa a lehce mi poklepala na rameno.

„To jsem nevěděla. Ale oni se mi rozhodně nemusejí zpovídat z toho, co dělají,“ vystartovala jsem na svou obranu. „Jejich finanční situace je uspokojivá a jak se svými penězi naloží, to je jenom jejich věc.“

„Samozřejmě,“ ujistila mě Teresa Leonová a zvedla ruce v jakémsi smířlivém gestu. „Jen mě překvapilo, že o tom nevíš.“

Popravdě řečeno mě překvapilo to samé a kromě toho se mě to ještě nepříjemně dotklo. A zabořilo to! Zamyšleně jsem se svezla na pohovku a Teresa se usadila do křesla naproti mně, nepřestávajíc mě pozorovat s výrazem spokojené kočky. Po chvílce otevřela aktovku, kterou měla s sebou, chvíli se v ní přehrabovala, pak mi beze slova podala nějakou fotografii a čekala, jak zareaguju.

Sklonila jsem se nad obrázkem. V popředí stál děda a všude na zdech kolem něj visely obrazy. Děda si s honosným výstavním sálem pranic nezadal, měl na sobě elegantní smoking, který se na jeho vysoké postavě náramně vyjímal. Stál vzpřímeně a prořídle bílé vlasy měl perfektně upraveny do hladkého účesu. Pronikavýma očima hleděl rovnou do objektivu a na tenkých rtech připomínajících čárku rýsovací tužkou mu pohrával lehký úsměv. Za ním, jakoby v jeho stínu, stála babička a skoro by se dala přehlédnout, jelikož takřka splývala s pozadím. První,

čeho jsem si všimla, bylo to nezvyklé místo, kde stála, a to, že byli jeden od druhého docela daleko, což bylo s podivem, neboť zrovna oni dva procházeli celým životem ruku v ruce a o všem se společně radili. Byli jako dvě ručičky metronomu taktující ve stejném rytmu. Babička se nedívala do objektivu, nýbrž hleděla zezadu na dědu a provrtávala ho očkami pichlavýma jako špendlíky. V duchu jsem začala počítat. Pokud tato fotografie pochází z doby před necelým půlrokem, tak to muselo být už poté, co u ní propukl Alzheimer a v paměti jí vyhlodával nemilosrdné díry. Nicméně to vypadá, že občas jí ještě nechá vydechnout. Možná právě proto mi její oči na fotce připadají tak temné a odtažitě, jako by jí ani nepatřily. A nejspíš proto jsem v jejím lhostejně nepřirozeném postoji hned nepoznávala ženu, kterou jsem celý svůj život milovala jako matku.

Teresa ukázala na snímek.

„Tuhle fotku udělal na výstavě v Madridu jeden náš reportér, který měl celou akci na starosti. Vyšla v květnovém čísle.“

„Takže ty říkáš, že ta výstava už se organizuje několik let? A pod jejich záštitou?“

„Přesně tak. Motto výstavy je *Zachraňme světlo* a obrazy se každý rok vystavují v malých galeriích nebo v muzeích důležitých evropských měst. Už byla v Miláně, v Londýně, ve Florencii, v Praze... a teď naposledy v Madridu.“

Zachraňme světlo. Zvláštní motto. A dá se pod tím představit spousta věcí.

„Všechny vystavené obrazy se zabývají stejným tématem? Válkou? A jsou od známých malířů?“ pokračovala jsem v dotazování.

„Všechny obrazy jsou od jedné jediné malířky,“ zdvihla významně obočí Teresa. „Od Claire Reynaudové.“

„Tu neznám.“

„Není příliš známá a moc se toho o ní neví. Nikde nenajdeš její fotky ani životopis. Je to jedna velká záhada.“

Nedůvěřivě jsem potřásla hlavou. Kdo je ta malířka, která na mé prarodiče udělala takový dojem, že se dlouhodobě věnují propagaci jejího díla? A proč mi o ní nikdy neřekli? Věděli přece, že se také zajímám

o výtvarné umění a že toužím namalovat taková plátna, která přitáhnou pozornost široké veřejnosti. O umění jsme si často povídali, ale nikdy přitom nepadlo jméno Claire Reynaudové.

Znovu jsem se zadívala na fotku. Bezděčně jsem přejela prstem po oválném babiččině obličejí zaplněném vráskami, v nichž se odrážely vzpomínky. Najednou jsem sebou trhla. Došlo mi, že modrý vlněný kabátek, který měla ležérně přehozený přes ruku, měla i oné noci, kdy jsme se rozešli s Erikem a já ji potom zahlédla v metru. A na fotce měla i stejné boty — kožené kotníkové polobotky.

„Nebylo zahájení té výstavy náhodou třetího května?“ zeptala jsem se Teresy.

Přítakala. Takže už je jasné, kam toho večera babička jela.

„Jak už jsem předeslala, tak náš editor má velký zájem získat vzpomínky Uweho Vogela do příštího čísla,“ připomněla mi, proč přišla. „Jeho pohled na věc by mohl být velmi cenný. Ve Francii se toho tenkrát tolik stalo, byla to temná doba a dodnes se toho o ní moc neví.“

Proti své vůli jsem na ni poprvé pohlédla se zájmem a pohybem ruky ji vybídla, aby pokračovala.

„Hitler Francii obsadil v červnu 1940 poté, co byly na hranicích s Itálií a Německem překonány ochranné pevnosti Maginotovy linie,“ pustila se důležitě do vysvětlování. „Krátko po okupaci Francie podepsala příměří, kterým Německu dovolila obsadit sever země. Zbytek území ovládal Philippe Pétain, národní hrdina z první světové války.“

„Jo, vláda z Vichy,“ podotkla jsem. Vzpomněla jsem si, že jsem o tom četla v jedné historické knize.

„Přesně tak. Ukázalo se, že Pétain při zabírání území kolaboval s Němci.“ Teresa našpulila rty. „Mnozí ho považovali za loutku nacistů. Mezi lidmi vládl brutální strach a nedůvěra. Zformovaly se různé skupiny utajeného odboje, jejichž členům se začalo říkat makisté — to podle slova *maquis* označující neprostupný porost v lesích, kde se skrývali. Přesto však ve společnosti všeobecně převládal zcela opačný postoj, a sice trpné vyčkávání se sklopenou hlavou. My v redakci si myslíme, že vzpomínky syna vysokého důstojníka wehrmachtu na dobu, kdy se kvůli

lásce rozhodl přeběhnout na druhou stranu, budou to nejzajímavější, co v tomto ohledu můžeme čtenářům nabídnout. Jsem si jistá, že tvůj děda nám toho bude mít hodně co říct.“

Kvůli lásce se rozhodl přeběhnout na druhou stranu. Nikdy mi nedošlo, že tohle děda vlastně udělal. Byla jsem natolik pohroužena do svého života a zaobírala se toliko svými problémy, že jsem se nikdy nezajímala o minulost své vlastní rodiny.

„Stále nechápu, co s tím mám společného já,“ začala jsem se znovu vymlouvat. „S tímhle musíš jít rovnou za dědou, a ne za mnou. Musíš přesvědčit přímo jeho, aby s vámi spolupracoval.“

„No právě, tohle je ten problém,“ podrbala se Teresa propiskou na špičce nosu a vytřeštila na mě oči jako potrhlá sova. „Pokoušeli jsme se ho kontaktovat, ale marně. Abych řekla pravdu, přišla jsem za tebou právě kvůli tomu. Napadlo mě, že bys nám třeba mohla poradit, kde ho najdeme, nikdo to totiž neví.“

„Cože to říkáš?“ naklonila jsem se k ní tak prudce, až mi fotografie sjela z klína, několikrát se obrátila ve vzduchu a přistála na koberci.

„Uwe Vogel totiž zmizel, Vero. Jako by se do země propadl.“

Kapitola 4

ABRIGNY, ÚNOR 1941

Lidé mizeli beze stopy. Jako by se do země propadli.

Abrigny se změnilo ve strašidelné místo obývané přízraky. Lidí ve vesnici bylo čím dál méně a přibývalo domů, jež zůstávaly trvale uzavřené, jelikož se do nich jejich obyvatelé už nikdy nevrátili. Buď uprchli na dosud neokupovaná území anebo byli zadrženi za nějaký zločin proti stávajícímu režimu, ať už skutečný, nebo vykonstruovaný. Z Paříže mezitím přicházely zdrcující zprávy: metropole, jež bývala plná světla a kloktajícího života, se proměnila v temné město a na Eiffelově věži se jako posměšně vypláznutý jazyk vlnila vlajka s hákovým křížem.

Od začátku okupace uplynulo osm měsíců a Margot už to nemohla vydržet. Den po onom setkání na náměstí se skupinkou mladých uprchlíků z Paříže se přes Abrigny převalila mohutná vlna dalších prchajících, kteří se bez jakéhokoliv stanoveného cíle řítili vpřed, jen aby se z hlavního města dostali co nejdál. Muži, ženy i děti s děsem vepsaným do zaprášených obličejů vláčeli za sebou kufry a rance a navzdory svému totálnímu vyčerpání se pohybovali neuvěřitelně rychle. Místní je vyděšeně pozorovali z oken, neochotni si připustit, že v tvářích těch nešťastníků, kteří se v přímém přenosu stali svědky neuvěřitelných hrůz, mohou spatřit i svůj vlastní osud. Začaly se šířit hrozivé zvěsti o rozdělených rodinách, o dětech, jež zůstaly samy opuštěné na cestách, o zohavených mrtvolách

bez končetin, jež za sebou zanechávalo každé německé bombardování. V říjnu maršál Pétain konečně veřejně vystoupil a pronesl rozhlasový projev, v němž připouštěl porážku Francie a trval na tom, aby byly okamžitě zastaveny veškeré projevy nepřátelství a odporu, což jen prohloubilo zoufalství a beznaděj v celé společnosti. Francie to vzdala.

Několik dní po odvysílání Pétainova proslovu dorazili Němci i do Abrigny. Rodina Aubierova pozorovala oknem z kuchyně, jak se valí kolem jako nekonečné hordy sebejistých mravenců. Za velkého hlomozu, zlověstného dunění a zpěvu písní oslavujících vítězství rázně pochodovali ulicemi a hruď v uniformách wehrmachtu se jim jen dmula. Margot neuposlechla rad své matky, která dcery nabádala, aby raději vůbec nevycházel z domu, vykradla se ze dveří a zapadla do křivolakých uliček, aby se ně podívala zblízka. Skoro všichni byli velmi mladí a s vyznamenáními blyštícími se na zelenošedých uniformách vypadali nadšeně. Někteří z nich měli dokonce dětskou tvář a dalo práci uvěřit tomu, že už dorostli do věku, kdy jim mají růst vousy, ale Margot se tím nenechala oklamat. Za jasnem jejich modrých očí a dětsky hladkých tváříček vytušila fanatickou dychtivost, s níž zaslepeně bažili po vítězství. Hnusili se jí, připadali jí odporní a ona je z celé své duše začala nenávidět.

Netrvalo dlouho a ukázali svou železnou pěst. Navenek se sice k francouzskému obyvatelstvu chovali s chladnou zdvořilostí, ale hned si pospíšili, aby zavedli celou řadu nových pravidel a nařízení: všichni musí odevzdat zbraně a veškerou municí, rozhlasové přijímače a dokonce i každé použitelné motorové vozidlo. Byl zaveden večerní zákaz vycházení a začalo se i s kontrolami potravinářského zboží v obchodech a plodin na polích. Bylo to jako pobyt v žaláři s neviditelnými mřížemi.

Rodina Aubierova nevladla žádné zbraně ani motorová vozidla, ale Delphine nelenila a hned odevzdala staré Eduardovo rádio, což učinila s takovou horlivostí, až to Margot připadalo nechutně úslužné. A jako by toho nebylo málo, vojáci a důstojníci se ve vesnici ubytovali v těch nejlepších domech a místní s tím nic nezmohli. Domeček Aubierových byl našťěstí tak malinkatý, že jeho obyvatelky byly ušetřeny přítomností vetřelců, ale proslýchalo se, že v letohrádku Lorraine, který zel prázdnotou

od té doby, co se Margotina matka do krve pohádala s jejich babičkou, brzy ubytují jakousi velkou rybu, která má v nejbližších dnech přijet z Berlína. Při pouhém pomyslení na to, že překrásný dům jejího dětství bude zneuctěn těmi bídnými krysami, měla Margot chuť řvát.

„Přinejmenším s nimi nemusíme být pod jednou střechou,“ pokusila se ji chlácholit Violetta. Obě byly v kuchyni u kamen naložených dřevem, mnuly si ruce prokřehlé mrazem, aby se alespoň trochu zahřály, a čekaly, až matka s Claire přijdou na snídani. Jejich tváře se zrcadlily v kovovém povrchu kamen a vypadaly jako dva stejné odrazy noční luny, nepatrně se lišící pouze očima. Violettiny oči byly mírné, zato v těch Margotiných se zračila divokost a nespoutanost. První z nich spíše vyčkávala a druhá se třásla touhou, aby se něco dělo. Tak tomu ostatně bylo vždycky.

„Jdi mi někam s tím utěšováním,“ odsekla Margot.

„Takhle je to mnohem lepší, než kdyby tu byli s námi,“ ztišila Violetta hlas. „Lucie mi vyprávěla, že se k nim domů nastěhoval nějaký důstojník a celá rodina se teď kvůli tomu musí mačkat v přízemí. No umíš si to představit? Dokonce i Christopheovi rodiče mají doma nějakého desátníka, což je snad ještě horší než to, co je potkalo.“

Margot zaskřípala zuby, když si vzpomněla na Christophea. Několik dní potom, co se Francie vzdala, dostali jeho rodiče dopis opatřený mnoha oficiálními razítky, v němž jim bylo sděleno, že jejich nejstarší syn, Gaspard, zahynul na frontě. Srdcervoucí nářek jeho matky se nesl celou vesnicí jako zoufalý křik raněného ptáka. Nebohá žena ten den úplně zešedivěla a odstín jejích vlasů byl stejně ponurý jako barva odznaku říšské orlice, který Němci nosili našitý na uniformách.

„Být na jejich místě, nesnesla bych je tam ani minutu,“ ujistila sestru. „Zabila bych je ve spánku. Vlastníma rukama bych je podřízla. Nikdy bych ve svém domě nestrpěla přítomnost vrahů svého bratra!“

„Mlč už! Buď zticha!“ chytla ji Violetta za zápěstí. „Nevíš, co povídáš! Nezbyvá nám nic jiného než čekat, být zticha a nějak to překlepat. Nemůžeme se jim postavit, to by bylo, jako kdyby blechy chtěly bojovat se lvem.“

Margot energicky zvedla bradu. Sestřiny poráženecké řeči ji enormně rozčilovaly. Čekat a být zticha — to přece dělá celý svět! Nebo *skoro* celý

svět — protože třeba ti mladí z Paříže, které před několika měsíci potkali na náměstí, se rozhodli bojovat. Margot na ně myslela každý den, přemítala, jestli jsou ještě mezi živými a zdalipak se jim podařilo dosáhnout stanoveného cíle. Čtverácky výsměšná tvář snědého hochy s ostře řezanými rysy se jí vynořovala v paměti v těch nejnevhodnějších okamžicích. Kupříkladu když šla pro dříví za dům nebo když čistila zeleninu na přípravu skromné večeře. Jestlipak už se mu podařilo zabít nějakého Němce? Již zaslechla zvěsti o tajných odbojářských skupinách, které se schovávaly v lesích, makisté se jim říkalo, prý to byli dezertéři z francouzské armády nebo i civilní obyvatelé, kteří chtěli bojovat proti okupantům. Přidal se snad k nim? Nebo je zavřený v nějakém koncentračním táboře, anebo, což by bylo ještě horší, se houpe pověšený na nějakém náměstí, kde ho nechali viset jako odstrašující příklad pro ostatní? Pokaždé když na něj Margot myslela, zmocňovala se jí nevysvětlitelná touha rozběhnout se pryč a utíkat z Abriigny co nejdál, neboť život kdekoliv jinde jí připadal snesitelnější než bezmocné hnutí zaživa v díře plné strachu, v níž se její rodná víska přeměnila.

Ani láska s Didierem už nebyla jako dřív. Vzájemná opora, kterou jeden druhému byli, bývala kdysi pevná jako skála, ale teď se začínala drolit, až z ní nakonec zbyla jen hromada trosek. Didier ponížně sklonil hlavu jako všichni ostatní. Báł se o svou matku — byla to ubohá vdova, která zůstala sama na provozování rodinného pekařství —, i o své tři malé sourozence, kteří byli pořád hladoví. On sám pracoval bez oddechu dnem i nocí a Margot nevýslovně rozčilovalo, že výsledek jeho dřiny, jemný bílý chleba, jenž se v potu tváře rodil pod jeho zručnými rukama, nyní končí na stolech německých přivandrovalců.

Margot nedokázala jen tak nečinně sedět, a tak se pustila do přípravy cikorkové břečky, kterou už několik měsíců pily k snídani místo kávy. Poslední dobou přežívaly jen o řídkých polévkách, tvrdém chlebu a malých kouscích masa, k nimž je opravňovaly přidělené potravinové lístky. Violetta začala zavařovat všechno, co vypadalo alespoň trochu požitelně: cibuli, houby, vyráběla spousty sklenic nakládaných okurek, a dokonce se pokoušela konzervovat i kořenovou zeleninu.

To kdyby bylo ještě hůř, říkávala dutě rezignovaným hlasem, z něhož její sestře vstávaly vlasy na hlavě. *Prý kdyby bylo ještě hůř*. Copak snad může být ještě hůř?

V tu chvíli přišla do kuchyně Claire, blondaté vlasy jí poletovaly kolem hlavy jako svatozář a v ruce třímala svůj skicák. Margot nakrájela starý chleba na tenké krajíčky a rozprostřela je uprostřed stolu jako okvětní plátky nějaké květiny. Byla by dělala cokoliv, čím by mohla na chvíli zaměstnat svou mysl, aby odehnala dotěrné myšlenky. Cokoliv, aby se jí konečně povedlo zaplašit vzpomínky na toho cizího mládence s nezkrtnými očima. Za nic na světě se jí nedařilo dostat ho z hlavy.

Delphine se zastavila na prahu dveří do kuchyně a zadívala se na své tři dcery sedící kolem stolu. Půl pecnu rozkrájeného žitného chleba (který neměl nic společného s křupavými bagetkami z bílé mouky, jichž si mohly do sytosti užívat v lepších časech) a troška másla, to byla celá jejich snídaně. Přesto však alespoň Claire jedla s chutí a vypadala celkem spokojeně. Starší sestry svíraly hrnky s kávovou náhražkou a obě se tvářily stejně otráveně. Delphine je rychle přejela vědoucím mateřským pohledem: Margot byla celé týdny jako na jehlách a připomínala sopku těsně před výbuchem. Její vrozená netrpělivost, kvůli níž jí většinou unikaly jemné detaily, se poslední dobou zhoršila natolik, že nebylo možné na ni promluvit, aniž by vzápětí nepřilétla břitká odpověď. Violetta pro změnu zase připomínala živoucí obraz středověké mučednice. Do tváře jí padaly neuspořádané prameny rozčuchaných vlasů, sukni měla pomáchanou a rozpraskané ruce složené v klíně. Delphine si povzdychla. Takhle to bylo vždycky. Jedno děvče všude první a odvážně vztyčené jako rákosové stéblo, divže se z toho nepřelomí, a druhé skleslé a nevýrazné jako skvrna od vodovek rozpíjející se ve vodě.

Oči jí zjihly, když jimi ulpěla na nejmladší Claire. Ta měla to štěstí, že zatím na vlastní kůži nepocítila dopady války v plné síle. Tváře měla pořád svěže růžové a na rtech jí pohrával lehký úsměv, v němž tu a tam

probleskly bělostné zuby. Snad alespoň tohle přetrvá a Claire zůstane v bezpečí.

Tiše popošla kuchyní a vzala si hrnek s natrpklou kávovou břečkou, která jí spálila jazyk. Aniž by cokoliv řekla — poslední dobou totiž spolu doma skoro nemluvily —, přehodila si přes sebe kabát z hrubé látky, který už měl lepší časy za sebou, a mlčky odešla.

Kráčela prázdnými ulicemi a vyhýbala se zamrzlým loužím, až došla ke kostelu. Dveře sakristie jí otevřela Cécile Ferrecová, celá zachumlaná do purpurového županu z vlněného flanelu, ale oproti běžným zvyklostem jí nezačala udílet pokyny k úklidu. Místo toho se zarazila a prohlížela si ji se smutkem a obavami.

„Je mi to líto, Delphine. Obávám se, že už tě tu nemůžeme dál zaměstnávat. Kvůli Němcům, potravinám na příděl a tomu všemu... Nastaly nám zlé časy a Maurice musí snižovat náklady, kde se dá.“ Ohlédla se přes rameno a kývla směrem ke koutu, kde se její bratr za vydatného hekání lopotil s leštěním kadidelnic. „Každý frank obrátíme několikrát v ruce, však rozumíš, ne? Němci nemají zrovna v lásce katolické kněze.“

„Chápu,“ odvětila mechanicky Delphine. Hluboko v útrobách pocítila palčivé bodnutí a v žaludku se jí začala rozprostírat kousavá prázdnota, která byla horší než hlad. „Samozřejmě, nedělejte si starosti.“

Už byla na odchodu, ale paní Ferrecová ji chytila za paži.

„Ještě něco. Víím, že posledních pár měsíců chodíš vypomáhat mé sestře Aurélii s miminkem. Požádala mě, abych ti vyřídila, že už ti taky dál nemůže platit. Jejího manžela totiž propustili z práce, vyhodili všechny francouzské zaměstnance.“

„Všechny?“ pohlédla na ni s hrůzou Delphine. Auréliin manžel pracoval v nedaleké továrně na boty. Přišívál tam podrážky ke svrškům bot. Jakého zločinu proti nacistům se asi tak mohli všichni ti otcové od rodin dopustit, že neušetřili jediného z nich?

„Proslýchá se, že továrničku přemění na výrobu vojenských bot pro německou armádu. Už si ze zahraničí přivezli svoje dělníky, myslím, že jsou to Poláci... Těm samozřejmě platí jen prachbídnu almužnu. Jsou to všiváci odporní!“ zaklela Cécile na závěr tak hlasitě, až sebou její

bratr trhnul. „Vypadá to, že časy se mění, není-liž pravda? Nečeká nás nic dobrého.“

„Ano, bezpochyby se mění. Opatrujte se, madame Ferrecová, a pozdravujte ode mne pana faráře.“

„Hodně štěstí, Delphine. Až válka skončí, a já věřím, že to bude brzy, budeme rádi, když se k nám do kostela vrátíte všechny tři. Bez těch překrásných květinových ozdob od Margot je kostel ponurý a smutný.“

Delphine přitakala a se sklopenou hlavou odcházela. Co si teď počnou? Za poslední roky dokázaly všechny čtyři bez problému vyžít s jejím platem uklízečky. Po Eduardovi jim sice zbývalo trochu peněz, ale ty Delphine schovávala pro dcery. Starší dívky už vychodily školu a Margot toužila jít studovat na univerzitu, zatímco Violettin sen bylo vdát se a mít hodně dětí. Obě budou do začátku něco potřebovat. Napadlo ji, že teď je se všemi jejich sny konec a obě si budou muset najít práci, pokud se tedy vůbec někde ještě dají sehnat nějaká volná místa. S okupovanou Francií, zejména s Paříží úpějí pod nemilosrdnou Hitlerovou pěstí, se nadějná budoucnost rozplývala jako obláček prachu hnaný větrem.

Delphine kráčela křivolakými uličkami a zcela pohroužena do chmurných myšlenek se přiblížila až k malému náměstíčku. Čím dál víc jim chyběly základní potraviny, neboť Němci shrábli všechno jen pro sebe — veškeré obilí i šunku a sýry, které venkované nechávali zrát přes zimu. Dokonce zabrali i dva vinné sklepy, co ve vesnici byly. Nově dosazená vláda zavedla přidělový systém a mezi obyvatelstvo distribuovala lístky na přiděl potravin a petroleje. Ovšem množství potravin a dalších věcí, které se za ně daly dostat, bylo vskutku velmi omezené: litr mléka, kilo mouky a pár plátků slaniny. Kromě potravinových lístků byly distribuovány také letáky, na nichž bylo obyvatelstvo povzbuzováno vládou, aby snáze přivyklo válečnému hospodářství, to znamená, aby lidé bez reptání pili odtučněné mléko, odřekli si kávu a pojídali brambory i se slupkou. Jak jen vyžijí? Jak si budou moci dovolit kupovat léky pro Claire?

Delphine se zachvěla a přitáhla si kabát těsněji k tělu. Chladný povrch zamrzlých louží odrážel její zkormoucenou tvář. Válka byla jako její stará známá. Z té předchozí se poučila, že všichni ti zmrzačení a padlí s sebou

přinášejí dalekosáhlejší důsledky pro ty, kteří zůstali naživu. Byl to hlad a bezesné noci plné děsu, až v kostech mrazilo. Ovšem všechno utrpení mnohokrát předčil neustále zakoušený strach. Strach o to, že se drahá bytost z fronty nikdy nevrátí, nebo, což je ještě horší, že se vrátí jako svůj vlastní přízrak, jehož život vyhasne v zakrvácené vaně.

Většinou se mluví o tom, jaká příkoří válka přináší mužům, ale Delphine už dobře věděla, co za hrůzy způsobuje ženám. A vroucně se modlila, aby tahle nová válka byla co možná nejkratší, aby to ani jedna z jejích dcer nemusela poznat.

Přidala do kroku. Ulice takřka zely prázdnotou, mnoho obchůdků bylo zavřených a těch několik, co zůstávalo otevřených, už ani nevytahovalo pestrobarevné markýzy nad výkladními skříněmi. Vstoupila do pekařství a postavila se na konec fronty čtyř nebo pěti žen, které trpělivě čekaly na svůj skromný příděl chleba. Émilie Briandová, Didierova matka, za pultem svědomitě kontrolovala potravinové lístky a zákaznicím podávala přes pult kulaté pecny tmavého chleba. Žár ze sálajících pecí zaplavoval lokál hřejivým teplem a vzadu byla skrz otevřené dveře vidět tmavovlasá hlava Margotina snoubence, který zkušenými pohyby v díži hnětl těsto.

Několik žen zamumlalo na pozdrav. V čele fronty stála Sabine Labonová, která se kdysi málem zasnoubila s Pierrem Reynaudem. V mládí byla statná a plavovlasá jako hrdá vikingská bojovnice, ale za pár posledních let už se na ní podepsal zub času. Provdala se za vinaře Labona, těžkopádného a obhroublého muže, jenž upřednostňoval pití vína před péčí o hrozny na svém vlastním vinohradu. Měli spolu tři malé blondaté holčičky, které se teď špinavými prstíky ze všech sil držely matčiny sukně. Sabine sice odvrátila zrak, když viděla Delphine přicházet, ale v jejích očích už nebylo ani stopy po její dřívější pyše a nadřazenosti.

„Nemůžu ti dát chleba, Sabine,“ pravila suše Émilie, a když Sabine vracela nazpět její potravinový lístek, pořádně s ním praštila o pult.

„Jak to? Proč ne?“ zbledla Sabine.

„Na tenhle lístek už byl denní příděl vydán. Vidíš, tady? Dnešek už je označený písmenem X. Vaše rodina si už dnešní příděl vybrala.“

V pekařství zavládlo tísnivé ticho. Všechny ženy upřely oči na Sabine, která jen naprázdno polkla.

„To není možné,“ prohlásila po chvíli. „Jen co jsme vstaly, šly jsme s lístkem rovnou sem, abychom si vyzvedly dnešní příděl. Moje dcery dnes ještě nejdly.“

Vyzáblá ženština se zahořklým obličejem, která stála ve frontě kousek dál za Sabine, posměšně vyštěkla:

„Můj nejstarší syn šel dnes za svítání na dříví, a když se vrátil, tak mi říkal, že viděl tvého manžela, jak se už takhle brzy ráno potlouká po náměstí. Vypadalo to, že byl..., no řekněme v dobré náladě, motal se a moc se mu nedařilo držet rovnováhu. Možná měl zrovna kartičku u sebe, a tak si vyzvedl dnešní příděl sám. Je mi líto, Sabine.“

„Tak vidíš,“ mávla pekařka rukou, jako by odháněla dotěrnou mouchu. „Některý z mých synů tedy už dal chleba tvému manželovi. Smůla, že si dnes tak přivstal, že?“

Ženské se zlomyslně zasmály pekařčině proříznuté puse. Celá zničená se Sabine otočila a pomalu odcházela od pultu, když vtom zazněl zvonek nade dveřmi ohlašující příchod nových zákazníků. Do obchůdku vešli dva němečtí vojáci v uniformách. Ženské uskočily stranou, jako když do vrabců střelí, a celý pult nechaly k dispozici nově přichozím. Émilie honem zaběhla dozadu k pecím a vzápětí se vrátila s papírovou taškou v ruce, z níž vyčuhovaly rozkošně vykřupané houstičky a briošky z jemného bílého těsta, které dřív dennodenně zdobily výkladní skříň, ale poslední dobou z ní zmizely, neboť byly rezervovány jen pro speciální zákazníky. Celou pekárnu zavanula lahodná vůně čerstvého pečiva a ženské bezděčně pokrčily nosíky.

Delphine si oba Němce zvědavě prohlížela. Ten menší byl ještě docela mladý, byl ve skoro stejném věku jako Eduard, když ho odveleli do předešlé války, která ho tak nenávratně poznamenala. Jestlipak tenhle chlapec už také poznal takové hrůzy jako její manžel? A až válka skončí, také z ní vyjde navždy poznamenán, pokud ovšem přežije? Nebo se mu tím dostane spravedlivé odplaty, protože to je špinavý Němčour, nechutné fašistické prase, které si nezaslouží sebemenšího slitování, jak